

**Lappajärven perusopetuksen ja lukion
toiminnallinen tasa-arvo- ja
yhdenvertaisuussuunnitelma
vuosille 2021 - 2024**

1. Aluksi

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta velvoittaa kouluja ja oppilaitoksia laatimaan tasa-arvosuunnitelman. Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että kouluilla ja oppilaitoksilla pitää olla suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa koulussa ei saa esiintyä syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, tasa-arvolaki ja työlainsäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltoa eri elämänalueilla.

Tasa-arvon edistäminen kouluissa tarkoittaa sitä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan mahdollisimman tasapuolisesti ja syrjimättömästi koulupäivän kaikissa tilanteissa. Koulussa laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulun arjessa. Tasa-arvosuunnitelmalla varmistetaan, että koulussa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä ja perusasiat on kirjattu samanlaisina.

Tasa-arvon edistämässä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Kun kaikkien osaamista ja työtä arvostetaan oikeudenmukaisesti, edistää se oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä.

Tavoitteena on tasa-arvoinen, yhteistyökykyinen sekä tuloksekas työympäristö, jossa tasa-arvo on osa koko toimintakulttuuria. Tasa-arvon edistäminen on kaikkien koulun jäsenten velvollisuus. Erityisesti koulun johdon ja henkilökunnan sitoutuminen tasa-arvoa edistäviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on tärkeää. Tasa-arvosuunnitelman perimmäinen tarkoitus on, että tasa-arvoajatus ja – tavoite saataisiin luontevasti sisällytettyä kaikkeen toimintaan.

Koulun toiminnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi keskeisiä kehittämisalueita ovat

- syrjinnän tunnistaminen
- syrjintään puuttuminen
- toiminnan ja käytäntöjen vaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteutuminen
- osallisuuden lisääminen.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vaikeuttaviin asenteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Syrjivät asenteet ovat usein tiedostamattomia ja syrjivät rakenteet vaikeasti havaittavissa. Tarvitaan asenteellisia muutoksia tiedostamisen kautta, jotta vaikutuksista saadaan pysyviä.

Tämä suunnitelma toimii pohjana Etelä-Pohjanmaan koulujen tasa- arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä. Tasa- arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään kolmen vuoden välein. Tätä suunnitelmaa täydentävät koulujen oppilashuoltosuunnitelmat ja tähän suunnitelmaan tehdyt yksilölliset täydennykset.

2. Tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus

Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain 6 § mukaan:

- 1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);
- 2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)
- 3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);
- 4) ohjetta tai käskyä syrjiä.

Etninen syrjintä on ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää voi olla myös erilaiseen asemaan asettaminen henkilön uskonnon tai kansalaisuuden perusteella.

Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Hallintolain 6 § mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esim. vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 7 § mukaan positiivisen erityiskohtelun on oltava pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhteista. Suppeassa oikeudellisessa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan määräaikaiseksi suunniteltuja rekrytointiin, uralla etenemiseen ja oppilasvalintoihin liittyviä toimenpiteitä, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osuutta työpaikoilla, eri

henkilöstöryhmissä ja oppilaitoksissa. Ennakkoon suunnitellut painotukset vaikuttavat tilanteissa, joissa kahta muodollisesti pätevää hakijaa verrataan keskenään aliedustettua ryhmää edustavan hakijan hyväksi.

Laajemmassa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Esimerkiksi romanilasten koulunkäyntiä tukevat erityisjärjestelyt sekä tulkkauksen ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioissa ovat tällaisia toimenpiteitä. Tässä tapauksessa voidaan puhua myös asiakaslähtöisestä palveluiden kehittämisestä.

Yhdenvertaisuuslain 5 § mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014) 5a§

5 § ([30.12.2014/1329](#))

Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

5 a § ([30.12.2014/1329](#))

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;

2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;

3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluksi edistämistoimenpiteistä.

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet kouluissa

Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 on sitouduttu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen monesta näkökulmasta:

- Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.
- Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.
- Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan.
- Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita on täydennetty Opetushallituksen määräyksellä 63/011/2015, joka informoi perusopetuksen järjestäjiä koulukohtaisen toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteesta.

Opetuksen järjestäminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 todetaan:

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Etelä-Pohjanmaan kouluissa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla.

Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailta on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilaalla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, missä koulussa oppilas opiskelee.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita, jotka eivät kiusaa muita. Kiusaamisen vastaiseen toimintaan on käytössä erilaisia toimenpideohjelmiä, joita kunnat/koulut voivat oman linjauksensa mukaisesti käyttää.

Koulun aikuisten toiminnassa otetaan huomioon oppilaan etu, oppilaan oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä oppilaan näkemysten kunnioittaminen sekä hyvinvoinnin edistäminen heidän kehitystasonsa mukaisesti.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon myös sukupuolisensitiivisyys. Tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Opiskeluolot järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat sekä tytöille että pojille. Molempia sukupuolia tulee myös kannustaa löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

Opintosuoritusten arviointi

Arviointi perustuu aina opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja maakunnallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

Oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arviointi toteutetaan maakunnassa yhtenäisin periaattein, jolloin oppilaat ovat samanarvoisessa asemassa. Maakunnallisia painopisteitä ovat yrittäjämäinen toimintatapa ja osallisuus, jotka huomioidaan arvioinnissa.

Arviointi on oppilaan ikätason mukaista. Arviointi on säännöllistä, monimuotoista ja tavoitteellista. Arvioinnin tehtävänä on ohjata ja tukea oppimisprosessia ja edistää oppimaan oppimista. Itsearviointin avulla kasvatetaan lapsen ja nuoren itsetuntemusta ja itseluottamusta. Itsearviointin pitää olla arkipäiväinen osa koulutyötä, realistista, kohtuullista ja ajankohtaista. Vertaisarvioinnissa oppilaat ohjataan arvioimaan yhteistä tai toistensa työskentelyä ja valmiita tuotoksia suullisesti tai kirjallisesti. Vertaisarvioinnissa voidaan arvioida myös, kuinka ryhmä on saavuttanut asetettuja tavoitteita.

Elämäkatsomus vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleva vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Etelä-Pohjanmaan kouluissa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja – arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia.

Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta

arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Pyritään huolehtimaan tulkkipalveluista, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään.

Seksuaalinen suuntautuminen

Etelä-Pohjanmaan kouluissa moninaiselle sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi.

Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä,
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä,
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevaa huomauttelua tai kyselyä,
- pornoaineiston esille asettamista, puhelinsoittoja tai sähköposteja,
- fyysistä koskettelua, seksuaalisväritteisiä ehdotuksia tai vaatimuksia,
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys.

Kaikkien Etelä-Pohjanmaan kouluissa opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää - henkistä tai fyysistä ei suvaita. Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta opettajalle tai rehtorille. Tiedon saatuaan koulu ryhtyy poistamaan ongelmaa käytettävissään olevin keinoin. Toimenpiteet valitaan tapauskohtaisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei tule syrjiä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Koulussa

tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan kouluun, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia.

Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit pyritään suunnittelemaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä.

4. Toiminta syrjintä – ja häirintätapauksissa

Häirinnän ja syrjinnän ehkäiseminen

Häirintää ja syrjintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa luokassa keskustellaan häirintään ja syrjintään liittyvistä asioista.
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen kouluun.
- Kouluilla on kiusaamistapausten käsittelyyn selkeät toimintaohjeet esim. KIVA – toiminnan mukaisesti

Häirintään ja syrjintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku
- Kirjataan tapahtuma
- Järjestetään osapuolien välinen kuuleminen ja sovitaan, että ei-toivottu toiminta loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa mikäli sopimus ei pidä
- Sovitaan seurannasta
- Ilmoitetaan asiasta vakavuusasteen mukaan huoltajalle, koulun oppilashuoltohenkilöstölle, koulukuraattorille jne.
- Suoritetaan mahdolliset rankaisutoimet
- Oppilashuolto huolehtii, että sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen. Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö päätetään yhteisistä toimintatavoista.
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat tulemaan koululle ja selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

5. Suositukset ja toimintaohjeet kouluille

Koulujen tulee aktiivisesti arvioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista omassa kouluyksikössä. Koulun toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Oppilaiden tulee osallistua koulussa tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien lasten ikä ja kehitys huomioiden. Kunkin koulun velvollisuus on selvittää miten oppilaat kokevat tasa-arvon toteutuneen

omassa koulussaan. Kartoitus oppilaitoksen todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi voidaan tehdä oppilaiden tai opiskelijoiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa esimerkiksi kirjallisen kyselyn avulla. Lapsen ikä ja kehitys huomioiden voidaan vaihtoehtoisina tapoina käyttää myös keskustelua, piirtämistä/maalaamista, esittäviä tapoja jne.

Kysely voidaan toteuttaa erillisenä tai osana muuta koulussa toteutettavaa kyselyä. Kartoituksessa voidaan kysyä esimerkiksi koulun vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, koulun ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä sekä toiveista ja kehittämideoista tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvokysymyksiä on hyvä myös käsitellä oppitunnilla tai esimerkiksi teemapäivän puitteissa. Koulussa tehdyn kartoituksen perusteella sovitaan kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ne voidaan kirjata vuosisuunnitelmaan. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu valittujen epäkohtien poistamiseen.

Kouluilla pitää olla osana koulujen oppilashuoltosuunnitelmaa, ajan tasalla oleva suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

6. Kunnan oma osuus

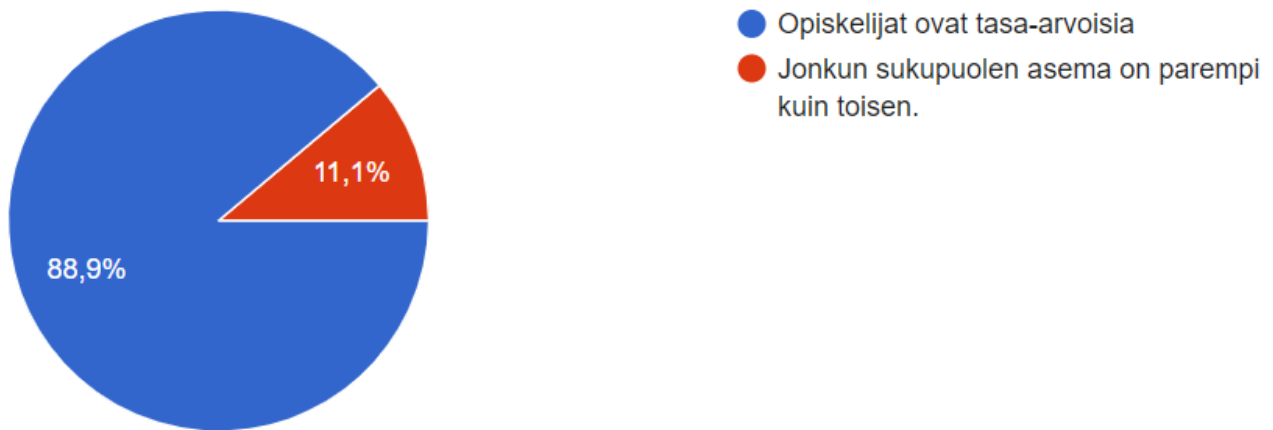
6.1 Tasa-arvotilanteen kartoitus ja tulosten käsittely

Lappajärven perusopetuksessa ja lukiossa kaikki työyhteisön jäsenet osallistuvat tasa-arvotyöhön. Lisäksi koulussa toimii koulujen yhteinen tasa-arvotoimikunta, jonka tehtävänä on seurata, että tasa-arvosuunnitelmaan kirjatut ja yhteisesti hyväksytyt tavoitteet ja toimenpiteet toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Lappajärven yhteiskoulussa ja lukiossa suoritettiin oppilaille tasa-arvotilanteen päivitys syyslukukaudella 2020 suunnitelman päivittämiseksi ja uusine kehittämiskohteiden valitsemiseksi. Kysely uusittiin lukiossa keväällä 2020 ja perusopetuksessa xxx. Vastaava kysely tehtiin henkilökunnalle syksyllä 2016. Tasa-arvokyselyillä on tarkoitus selvittää koulujen tasa-arvotilanteet ja huomata mahdolliset ongelmakohdat, jotka vaativat toimenpiteitä. Kyselyt tehtiin nettipohjaisina.

Kyselyllä kartoitettiin tasa-arvon toteutumista opetusta järjestettäessä, oppimateriaaleissa, opintosuoritusten arvioitaessa sekä seksuaalisen että sukupuolen perustuvat häirinnän ja syrjinnän esiintyvyyttä. Lisäksi kysyttiin opiskelijoiden mielipidettä siitä, missä asioissa sukupuolten välinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat ja toimivat hyvin ja missä asioissa koulun tulisi kehittää toimintatapojaan tasa-arvoisempaan suuntaan.

Kyselyn perusteella lukio-opiskelijoiden käsitys tasa-arvon toteutumisesta pidettiin yleisesti hyvänä. Oppilaanohjaus ja yleinen ilmapiiri oppitunneilla ja välitunneilla koettiin kaikkein parhaiten tasa-arvoiseksi. Vuoden 2016 kyselyssä huonoiten tasa-arvon toteutuminen nähtiin

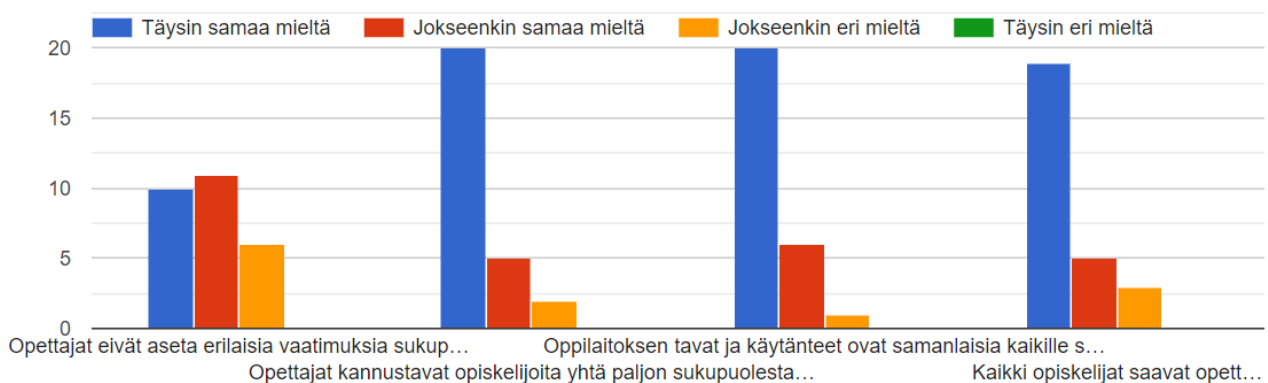
opintosuoritusten arvioinnissa ja oppimiseröjen huomioimisessa (muutama vastaaja). Vuoden 2020 kyselyyn mukaan tilanne oli parantunut. Erittäin hyvin tasa-arvo on toteutunut kaikilta osin, vain kohdassa oppimiseröjen huomioiminen suurempi vastaajamäärä oli kohdassa oppimiseröjen huomioiminen, opetusryhmän toiminta ja opetusryhmien muodostuminen. Alla olevan taulukon luvut olivat vuonna 2016 14 % ja 86 %, joten tulos on hieman parempi.

Vuoden 2016 kyselyn ja vuoden 2020 yhteisarvioinnin mukaan henkilökunta näkee tasa-arvon toteutuvan hyvin. Toisin kuin opiskelijoilla, arvioinnissa tasa-arvon koettiin toteutuvan hyvin tai jopa erittäin hyvin. *Oppimiseröjen suhteen tulos oli sama kuin oppilailla ja opiskelijoilla eli tasa-arvon ei aina koeta toteutuvan. (2016)*

Koulujen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi oppilaille ja opiskelijoille esitettiin myös väittämiä, joihin vastaajat saivat ottaa kantaa. Lukion koonti on seuraavan näköinen:

3. Seuraavassa esitetään väittämiä, jotka koskevat oppilaitoksen opettajien suhtautumista opiskelijoihin. Oletko väittämien kanssa samaa vai eri mieltä?

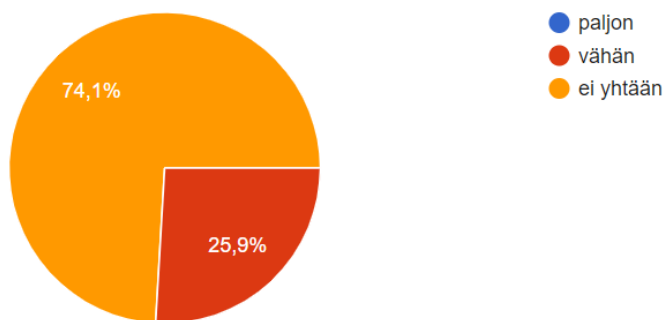

Kohta *Opettajat eivät aseta erilaisia vaatimuksia sukupuolen mukaan* erottuu muista kohdista ja noin puolet vastaajista on jokseenkin samaa mieltä.

Oppilaista ja opiskelijoista neljäsosa koki eri sukupuolten välisessä kohtelussa eroavaisuutta opettajien asettamien vaatimusten ja kannustamisen suhteen. Tapojen ja käytänteiden suhteen eroavaisuutta koki noin 20 %.

Henkilökunnan tulosten mukaan opettajat eivät aseta erilaisia vaatimuksia tytöille ja pojille ja molempia sukupuolia kannustetaan yhtä paljon. Näistä vastaajat olivat täysin tai lähes samaa mieltä. Sen sijaan tavat ja käytänteet sekä huomion saaminen aiheutti vähäistä hajontaa, mutta selkeästi suurin osa oli sitä mieltä, että näissäkin tasa-arvo toteutuu.

Kyselyssä kysyttiin lisäksi, esiintyykö oppilaitoksessasi sukupuolista häirintää tai ahdistelua.

Oppilaat ja opiskelijat kokivat, että sukupuolista häirintää ja ahdistelua on vähän. Lukiossa tämän aiheuttaja on (*oppilas tai*) opiskelija. Tämä esiintyy mm. nimittelyä, huuteluna sekä kuvien ottamisena ja levittämisenä ilman lupaa. Seksuaalista häirintää opiskelijat eivät ole kokeneet.

Henkilökunnan mukaan häirintää ja ahdistelua tapahtuu vähän tai ei yhtään. Kun sitä tapahtuu, aiheuttaja on oppilas tai opiskelija. Kyseessä voi olla nimittelyä, tönimistä, homottelua, huorittelua, ulkomuodon kommentointia, painon pilkkaamista ja se voi tapahtua nimettömissä viesteissä.

Lomakkeessa kysyttiin myös, esiintyykö oppilaitoksessasi syrjintää. Kyselyn tulokset vuonna 2016 ja 2020 ovat tuloksiltaan hyvin samanlaiset. Vuonna 2016 syrjintää esiintyi vähän 42 % mukaan ja vuonna 2020 37 % mukaan. Ei yhtään –vastuksia oli 55 % ja 59 %. Omakohtaista kokemusta syrjinnästä oli yhdellä vastaajalla ja *perusopetuksessa xxx*. Syrjinnän aiheuttaja on yleensä toinen oppilas. Syrjinnäksi nähtiin ja koettiin ujojen ja ”massasta poikkeavien” ulkopuolelle jättämisessä ja toisen selän takana puhumisessa. Liikuntatunnit nousivat lukion puolella esille useammassa kohdassa; niiden kohdalla nähtiin epätasa-arvoa sukupuolten välillä lajivalikoimassa ja joukkuevalinnoissa.

Henkilökunnan mukaan syrjintää tapahtuu vähän tai ei yhtään. Aiheuttaja on aina oppilas tai opiskelija. Esimerkkeinä syrjinnästä mainittiin maahanmuuttajiin kohdistuva kyräily tai epäluuloisuus. Valo-oppilailla ei ole myöskään välitunnilla kavereita ja heitä saatetaan kohdella täysin asiattomasti. Lisäksi erilaisia oppilaita hännätään ja jätetään porukasta. Muutamat oppilaat (yleensä tyttöjä) jäävät myös ilman paria, varsinkin jos saa itse valita parin. Oppilaat menevät mieluummin kolmen hengen ryhmään ja jättävät yhden ulkopuolelle. Tytöt myös ilmaisevat käytöksellään, jos opettajan määräämä pari ei ole mieluinen. Oppilaan syrjinnän syynä voi olla lisäksi oppilaan menestyminen koulussa: hyvät oppilaat saavat esimerkiksi toisinaan naljailua osakseen, kun vastaavat tunnilla opettajan kysymykseen.(2016)

Kun opiskelijoilta kysyttiin, missä asioissa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä opiskelijoiden välinen yhdenvertaisuus toimii hyvin, suuri osa vastauksista liittyi opetukseen sekä lukion yleiseen ilmapiiriin ja opiskelijoiden kohteluun osana yhteisöä. Kun kysyttiin toimintatapojen muutostarpeita, esille nousi liikuntatunnit ja niiden vaateet eri sukupuolille. Myös stipendien jako herätti koko kyselyssä muutamia kysymyksiä tai kommentteja. Niiden jakoperusteet eivät ole kaikilla tiedossa.

Henkilökunnan mukaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toimivat hyvin työmäärän suhteen sekä arvioinnissa. Kohtelu on yhdenvertaista kaikkia kohtaan. Ryhmiä tai kursseja ei perusteta sukupuolen tai iän, vaan oppilasmäärän mukaan. Kaikilla on samat säännöt ja tehtävät. Oppitunneilla tasa-arvo toimii hyvin, vaatimukset ovat samat, eikä tausta vaikuta. *Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näkyvät myös tukioppilastoiminnassa ja oppilaskunnan työskentelyssä.(2016)*

6.2 Toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Kyselyn mukaan arviointi koettiin hyvin tasa-arvoiseksi. Tätä edesauttaa se, että arviointikriteerit ovat oppilailla tiedossa ja ne ovat oikeudenmukaiset ja läpinäkyvät. Oppilaan henkilökohtainen arviointi tulisi perustua henkilökohtaisten taitojen kehittymiseen ja asennoitumiseen oppimisen osana. Kukin opettaja vastaa käytännössä oppilasarvioinnista omassa aineessaan ja on velvollinen jo ammattieettisistä syistä noudattamaan tasapuolisuutta ja tasa-arvolain vaatimuksia. Sekä peruskoulussa että lukiossa otetaan huomioon se, ettei opetusta järjestettäessä aseteta toista sukupuolta epäedullisempaan asemaan.

Syrjinnän ehkäisemiseksi tarvitaan lisää monikulttuurisuutta opetukseen ja avoimuutta oppilaiden väliseen kohtaamiseen. Koulutyön ohella voidaan järjestää yhteistä toimintaa, jossa ennakkoluuloja erilaisten ryhmien välillä voidaan vähentää. Yhteisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on isossa roolissa koulussamme toimiva tukioppilasjärjestelmä sekä oppilaskunnan toiminta edustajiston kautta. Oppilaskuntien hallitukset ovat velvollisia toimimaan tasa-arvon tullessa loukatuksi. Asian luonteesta riippuu se, millä tavoin asia saatetaan kuntoon. Oppilaskuntien

edustajilla on erittäin tärkeä aloitteen tekijän rooli siinä, että asia tulee käsittelyyn ja kuntoon saatettavaksi.

Ulkopuolelle jättämistä pyritään parantamaan toimimalla oppitunneilla vaihtuvissa ryhmissä. Erilaisissa kokoonpanoissa toimimalla pyritään saamaan huomaamaan että kaikkien kanssa pystyy tulemaan toimeen ja hoitamalla oma vastuunsa ryhmän toiminnasta yhteinen isokin tavoite on mahdollista saavuttaa.(2016)

Epäsovinnainten kuvien levittely on yksi seksuaalisen häirinnän muoto, jonka muistuttaminen oppilaille on tärkeää. Puuttumiskynnys näissä asioissa tulee olla erittäin matala. Myös huoltajille on tärkeää muistuttaa ja kertoa sosiaalisen median pelisäännöistä ja mahdollisista seuraamuksista vanhempainilloissa ja muissa tapaamisissa. Mahdollisten häirintätapausten yhteydessä tilanteen jatkoseuranta on tärkeää. (2016)

6.3 Valitut kehittämiskohteet

Tasa-arvokyselyn perusteella kehittämiskohteiksi nousee kaksi asiaa: *koulussa tapahtuvien seksuaalisen häirinnän muotojen, kuten härskien puheiden, nimittelyn toisen ulkomuodon kommentoinnin vähentäminen sekä syrjinnän ehkäiseminen (tämä vuoden 2016 versiossa).*

Lukio 2020: tiimitoiminnan aloittaminen, stipendikäytänteiden julkituominen sekä muuttaminen alkavien ja jatkavien opiskelijoiden kohdalla. Liikuntatuntien kehittäminen on tärkeä kohde tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kokemusten parantamiseksi.

Sekä henkilökunnan, oppilaskuntien että tukioppilaiden tehtävänä on miettiä lukuvuosittain ne toimenpiteet, joilla edellä mainittuihin asioihin puututaan ja parannetaan tilannetta kouluissa tasa-arvoisempaan ja yhdenvertaisempaan suuntaan suunnitelmakaudella. Nämä kehittämiskohteiden toimenpiteet kirjataan tarvittaessa lukuvuosittain koulujen vuosisuunnitelmaan.

7. Tiedottaminen

Tästä tasa-arvosuunnitelmasta tiedotetaan koko henkilökunnalle sekä oppilaille että opiskelijoille heti tämän suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Suunnitelmasta tiedotetaan koteihin wilman kautta ja suunnitelma löytyy koulujen kotisivuilta kokonaisuudessaan. Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi kirjataan tarvittaessa vuosisuunnitelmaan. Suunnitelma sisällytetään peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien liitteeksi.

8. Toimeenpano ja seuranta

Tasa-arvosuunnitelma pannaan toimeen välittömästi tämän suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Tasa-arvokysely uusitaan joka kolmas vuosi. Tällöin jokainen opiskelija vastaa kyselyyn ainakin kerran kouluaikana. Tätä tasa-arvosuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa. Uuden version valmistuttua sen sisältö annetaan tiedoksi henkilökunnalle ja käydään läpi oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa.

Lähteet

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Tasa-arvo on taitolaji, Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa, OPH 2015

Hyväksytty sivistyslautakunnassa 1.12.2016 §